

**EKONOMI
HÖGSKOLAN**
Lunds universitet

Utanför unionen – har EU:s östutvidgning påverkat rysk utrikeshandel?

Sofia Larsson

Kandidatuppsats februari 2008
Handledare: Yves Bourdet
Nationalekonomiska institutionen

Abstract

In May 2004 eight former communist countries (EU-8) with close historical trade ties to Russia joined the European Union. According to integration theory, we expect that Russia – a so called *third country* – in some cases may suffer from trade diversion due to this. This thesis focuses on the possible effects on Russian trade resulting from the 2004 eastern enlargement of the European Union. It aims to find out whether any evidence of trade diversion can be found. For this purpose, figures of Russian trade with the EU-8 from 1996 to 2006 are examined, on an aggregated as well as a disaggregated level. The results show no evidence of trade diversion. Russian trade with the eight new member countries instead follows the overall pattern of Russian foreign trade, which has increased greatly after the Russian financial crisis in 1998 and in particular since 2004.

Innehållsförteckning

Förkortningar	4
Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	5
1. Inledning.....	6
1.1 Syfte.....	6
1.2 Metod, data, definitioner och begränsningar	6
1.3 Disposition	7
2. Historiska handelsförbindelser	8
2.1 Handel under kalla kriget.....	8
2.2 EU och de före detta CMEA-medlemmarna.....	8
2.3 EU och Ryssland	9
2.4 Rysslands relationer med EU-8.....	10
3. Teorier om ekonomisk integration	12
3.1 Integrationsformer	12
3.2 Teorin om tullunioner	13
3.3 Handelsalstringens och -omfördelningens påverkan på tredje land.....	14
3.4 Faktorer som påverkar handelsalstringen och -omfördelningen.....	14
4. Rysk handelsstatistik 1996-2006	15
4.1 Ryssland och EU	15
4.2 Aggregerad handel - rysk export och import	17
4.3 Rysk export	18
4.4 Rysk import.....	19
4.5 Rysk export till enskilda EU-8-länder	21
4.6 Rysk import från enskilda EU-8-länder.....	22
4.7 Rysk handel indelad i varugrupper.....	24
4.7.1 Rysk export av respektive varugrupp	25
4.7.2 Rysk import av respektive varugrupp.....	28
5. Sammanfattning	31
Källförteckning	34

Förkortningar

BFTA	Baltic Free Trade Agreement
CAP	Common Agricultural Policy (Gemensamma jordbrukspolitiken)
CEES	Common European Economic Space
CEFTA	Central European Free Trade Agreement
CMEA	Council for Mutual Economic Assistance
EG	Europeiska gemenskapen
EU	Europeiska Unionen
EU-8	De åtta öst- och centraleuropeiska länder som blev EU-medlemmar 2004: Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern
EU-10	Samtliga tio länder som blev EU-medlemmar den 1 maj 2004 (ovan nämnda samt Cypern och Malta)
EU-15	EU:s medlemsländer precis före den 1 maj 2004: Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och Österrike
EU-25	EU efter utvidgningen 2004 (EU-10 + EU-15)
FN	Förenta Nationerna
GSP	General System of Preferences
MFN	Most-favored-nation (Mest-gynnad-nation)
NTB	Non-tariff Barriers (icke-tariffära handelshinder)
PSA	Partnerskaps- och samarbetsavtal
SITC	Standard International Trade Classification
UN	United Nations (Förenta Nationerna, FN)
USD	US Dollars (amerikanska dollar)
WTO	World Trade Organization (Världshandelsorganisationen)

Tabellförteckning

Tabell 1: Polska genomsnittliga importtullar 1999 (angivna i procent) – tillfälliga upphävanden exkluderade	10
Tabell 2: Varuklassificering enligt SITC Rev. 3	24

Diagramförteckning

Diagram 1: Statiska välfärdseffekter av en tullunion – handelsomfördelning	13
Diagram 2: Handel med EU-8 som andel av total rysk världshandel	17
Diagram 3: Rysk handel med EU-8 och världen (värde i miljoner USD)	18
Diagram 4: Export till EU-8 som andel av total rysk världsexport	18
Diagram 5: Rysk export till EU-8 och världen (värde i miljoner USD)	19
Diagram 6: Import från EU-8 som andel av total rysk världsimport	19
Diagram 7: Rysk import från EU-8 och världen (värde i miljoner USD)	20
Diagram 8: Export till enskilda EU-8-länder som andel av total rysk världsexport	21
Diagram 9: Rysk export till enskilda EU-8-länder (värde i miljoner USD)	22
Diagram 10: Import från enskilda EU-8-länder som andel av total rysk världsimport	23
Diagram 11: Rysk import från enskilda EU-8-länder (värde i miljoner USD)	23
Diagram 12: Export av respektive varugrupp till EU-8 som andel av total rysk världsexport av respektive varugrupp	25
Diagram 13: Rysk export av SITC2, SITC5, SITC6 och SITC7 till EU-8 (värde i miljoner USD)	26
Diagram 14: Rysk export av SITC3 till EU-8 (värde i miljoner USD)	27
Diagram 15: Rysk export av SITC8 och SITC0 till EU-8 (värde i miljoner USD)	27
Diagram 16: Import av respektive varugrupp från EU-8 som andel av total rysk världsimport av enskilda varugrupper	28
Diagram 17: Rysk import av SITC0 och SITC8 från EU-8 (värde i miljoner USD)	29
Diagram 18: Rysk import av SITC1 och SITC2 från EU-8 (värde i miljoner USD)	29
Diagram 19: Rysk import av SITC5, SITC6 och SITC7 från EU-8 (värde i miljoner USD)	30

1. Inledning

Den 1 maj 2004 skedde den Europeiska unionens hittills största utvidgning och antalet medlemmar ökade från 15 till 25. Åtta av de tio nya medlemmarna (Estland, Lettland, Litauen, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern), fortsättningsvis omnämnda EU-8, hade under en stor del av 1900-talet mycket starka politiska och ekonomiska band till Ryssland, som då var en del av Sovjetunionen. Ett nära ekonomiskt samröre har kommit att prägla flertalet av dessa åtta länders relationer med Ryssland även efter järnridåns fall och den påbörjade transitionsprocessen, inte minst eftersom många av dem har varit och är beroende av Ryssland för sin energiförsörjning. I och med EU:s östutvidgning 2004 och den redan långt tidigare påbörjade integrationsprocessen mellan EU och de nya medlemsländerna, har Ryssland kommit att få en ställning som utomstående, tredje land.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka vilka effekter EU:s östutvidgning 2004 har haft på rysk handel och specialisering. Finns det några tecken på att Ryssland skulle vara drabbat av handelsomfördelning – i form av minskande rysk handel med EU-8 – i samband med östutvidgningen? Är i sådana fall handeln med några enskilda länder eller varor drabbade?

1.2 Metod, data, definitioner och begränsningar

Uppsatsen har sin teoretiska utgångspunkt i Viners teori om tullunioner, enligt vilken det finns risk för omfördelade handelseffekter för ett land som hamnar utanför en ekonomisk union där dess handelspartners ingår. För att undersöka huruvida detta är fallet för Ryssland, analyseras statistik över rysk handel under åren 1996 till 2006, hämtad från FN:s databas för handelsstatistik, Comtrade. Liberaliseringen av handeln mellan EU och de blivande medlemmarna reglerades i de så kallade Associationsavtalen. Det sista av dessa undertecknades 1996, varför statistik redan från denna tid finns med i analysen.

Undersökningen görs på såväl aggregerad nivå (export och import sammantaget samt export- och importnivå respektive) som disaggregerad, uppdelad i de åtta länderna individuellt och i tio olika varugrupper enligt Standard International Trade Classification (SITC) Rev. 3, i den mån det har funnits fullständiga siffror från hela den undersökta tiden.

Efter den första östutvidgningen 2004 har ytterligare två länder från det forna östblocket, Bulgarien och Rumänien, blivit medlemmar i EU (den 1 januari 2007). Med begreppet *östutvidgning* åsyftas i denna uppsats emellertid enbart den som ägde rum den 1 maj 2004. Denna begränsning har gjorts för att kunna undersöka statistik över handel som har bedrivits även efter själva utvidgningen.

För enkelhets skull används begreppen EU-8, EU-10, EU-15 och EU-25 som benämning på de olika grupper och konstellationer av EU-medlemmar som behandlas. Förklaringar av dessa begrepp finns i förteckningen över förkortningar, först i uppsatsen.

1.3 Disposition

Efter denna första och inledande del, följer en genomgång av de historiska handelsförbindelserna mellan EU och dess nya medlemmar, EU och Ryssland samt Ryssland och EU:s nya medlemsstater. Uppsatsens tredje del utgörs av ett avsnitt som förklarar teorin om tullunioner samt begreppen handelsalstring och handelsomfördelning. Efter detta följer den fjärde delen med analys av statistik över den ryska handeln. I den femte och avslutande delen sammanfattas de slutsatser som har framkommit.

2. Historiska handelsförbindelser

2.1 Handel under kalla kriget

Under kalla kriget var såväl handeln mellan länderna i östblocket och Sovjetunionen som deras handelsrelationer med omvärlden reglerade av the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA). CMEA grundades 1949 av Bulgarien, Polen, Rumänien, Sovjetunionen, Tjeckoslovakien och Ungern, och utökades senare med Östtyskland, Mongoliet, Kuba och Vietnam. Inom organisationen reglerades handeln framför allt genom bilaterala överenskommelser med syfte att uppfylla centralt planerade handelsmål (Mauriel & Cheikbossian 1998), och den ägde till övervägande del rum inom CMEA:s gränser – i synnerhet mellan de olika medlemsländerna och Sovjetunionen.

När CMEA formellt upplöstes 1991 avbröts medlemmarnas organiserade handelsutbyte och nya handelsmönster uppstod. I dessa går det att urskilja två huvudsakliga grupper: den ena, till största delen utgjord av de länder som skulle bli EU-medlemmar 2004, riktade sin utrikeshandel västerut, och den andra, bestående av före detta Sovjetstater, bedrev nu utrikeshandel dominerad av varuhandel med Ryssland. Ryssland och Ukraina öppnade också, i relativt stor utsträckning, upp för handel med väst. Sju andra öst- och centraleuropeiska länder hamnade någonstans mitt emellan, och handlade med både Ryssland och Västeuropa.

Nya formella handelsavtal slöts mellan några av de tidigare CMEA-medlemmarna. Polen, Tjeckien, Slovakien och Ungern, senare följda av bland andra Bulgarien, Rumänien och Slovenien, bildade i december 1992 Central European Free Trade Agreement (CEFTA), med det långsiktiga målet att eliminera handelshinder mellan medlemsländerna (Mauriel & Cheikbossian 1998). De baltiska staterna bildade Baltic Free Trade Agreement (BFTA). Bland de tidigare Sovjetstaterna kom man överens om att upprätta ett frihandelsområde som skulle gälla för hela före detta Sovjetunionen. Det förslag som utarbetades ratificerades dock aldrig av Ryssland, och har inte trätt i kraft. Däremot har en mängd olika bilaterala frihandelsavtal slutits – flera i vilka Ryssland ingår – som dock inte har lett till några konkreta handelseffekter (Antonenko & Pinnick 2005, s.124).

2.2 EU och de före detta CMEA-medlemmarna

Grunden till de första officiella diplomatiska relationerna mellan vad som då var Europeiska Gemenskapen (EG) och CMEA, lades i juni 1988, när de två parterna undertecknade en gemen-

sam deklARATION. Efter detta följde en rad avtal mellan EG och enskilda CMEA-medlemmar. Dessa förnyades under åren 1991 till 1996 genom tecknandet av de så kallade Associationsavtalen mellan EG och tio öst- och centraleuropeiska länder, varav åtta blev EU-medlemmar i maj 2004.

Associationsavtalen, med syfte att underlätta för de tio avtalsländerna i deras förberedelser inför EU-medlemskapet, reglerade relationerna mellan dem och EU, och omfattade bland annat handelsrelationer. Det långsiktiga målet var att skapa ett frihandelsområde genom en gradvis minskning av handelshinder, med snabbare minskning från EU:s sida så att de öst- och centraleuropeiska parterna skulle ges tid att stärka sin konkurrenskraft. För känsliga varor, såsom textilier, kläder och stål, framskred liberaliseringen långsammare, och tullar på jordbruksprodukter som uppfyllde EU:s krav avskaffades först 2003, jämfört med en nästan fullständig liberalisering av industriprodukter redan 1998 (Senior Nello 2005, s.413).

2.3 EU och Ryssland

Bland de avtal som ingicks mellan EG och enskilda CMEA-stater i slutet av 1980-talet, under-tecknades ett om handel och ekonomiskt samarbete även med dåvarande Sovjetunionen i december 1989. Efter Sovjetunionens upplösning 1991 förhandlades nya avtal fram mellan EG och de tidigare Sovjetrepublikerna. I juni 2004 undertecknade EU och Ryssland Partnerskaps- och samarbetsavtalet (PSA), som dock trädde i kraft först i december 1997 – uppskjutet bland annat på grund av spända relationer mellan EU och Ryssland i samband med det första krigsutbrottet i Tjetjenien (Hedlund 2005, s.15). Detta första PSA, som då denna uppsats skrivs fortfarande är gällande, fick en initial livslängd på tio år och reglerar EU:s och Rysslands relationer på områden som ekonomi, kultur och politik. I april 2004 kom EU och Ryssland överens om en utökning av avtalet så att det skulle omfatta även de åtta blivande EU-medlemmarna. Förhandlingar för att förnya PSA efter den första tioårsperioden har då denna uppsats skrivs ännu inte påbörjats.

På det ekonomiska området syftar PSA till främjande av handel och investeringar, bland annat genom en ökning av existerande kvoter, och utgör den lagliga grunden för parternas bilaterala handel. Överenskommelsen omfattar en ömsesidig mest-gynnad-nationsprincip (MFN), vilket i praktiken har inneburit att EU har behandlat Ryssland som en WTO-medlem (Europeiska kommissionen 2004b), och PSA har på så sätt varit förmånligare än de avtal Ryssland har haft med övriga viktiga handelspartners. Handeln med stål har emellertid varit undantagen från MFN. En stor del av Rysslands export till EU har även omfattats av EU:s General System of Preferences (GSP),

vilket innebär en ännu lägre tullnivå än den reglerad av MFN (Europeiska kommissionen a). Eftersom PSA varken är ett frihandelsavtal eller har haft ett ryskt EU-medlemskap som mål, är det dock inte lika långtgående – och därmed inte lika fördelaktigt – som Associationsavtalen (Europaparlamentet 2004).

I sin strävan efter ett fördjupat samarbete, har EU och Ryssland även skapat fyra så kallade gemensamma områden. Ett av dessa omfattar ekonomi och kallas för Common European Economic Space (CEES). Syftet med CEES är att ytterligare integrera EU:s och Rysslands marknader genom borttagandet av handelshinder.

2.4 Rysslands relationer med EU-8

Flera av de forna kommunistländerna har sedan början av 1990-talet formellt liberaliserat sin handelspolitik, med sänkta yttre tullar och sänkta eller borttagna importkvoter och icke-tariffära handelshinder (NTB) (Broadman 2006, s.24f). Enligt Alan Mayhew (1998) har dock de flesta länder som ingick Associationsavtal med EU uppvisat ökad protektionism sedan 1991, framför allt genom flitig förekomst av tillfälliga handelshinder riktade mot andra länder som ingick dessa avtal med EU samt före detta Sovjetrepubliker (Mayhew 1998, s.103f).

I till exempel Polen har både regional och multilateral handel liberaliserats sedan 1990-talets början, men man har haft ett stort antal olika förmånliga tullsatser och MFN. Flera frihandelsavtal har förhandlats fram med olika partners, till vilka Ryssland dock inte hör (WTO 2000). Med hjälp av tabell 1 åskådliggörs hur Polen 1999 totalt sett hade lägst importtullar gentemot andra CEFTA-medlemmar, både för jordbruks- och icke-jordbruksprodukter. Tullar på jordbruksprodukter var allra högst gentemot EU, medan tullar på icke-jordbruksprodukter var genomsnittligt mycket låga för EU, men allra högst för övriga länder.

Tabell 1: Polska genomsnittliga importtullar 1999 (angivna i procent) – tillfälliga upphävanden exkluderade

	EU	CEFTA	Andra länder
Totalt	2,3	1,8	7,1
Jordbruksprodukter	18,2	11,6	13,0
Icke-jordbruksprodukter	0,8	0,5	6,1

Källa: WTO 2000

I och med införlivandet i EU har de nya medlemsländerna varit tvungna att bryta alla tidigare bilaterala handelsöverenskommelser med andra länder och införa EU:s gemensamma handelspolitik och yttre tullar. Inför detta uttryckte den ryska WTO-förhandlaren, Maxim Medvedkov, oro över att Ryssland på grund av detta skulle komma att lida ekonomiska förluster i form av handelsomfördelning (Antonenko & Pinnick 2005, s.118).

3. Teorier om ekonomisk integration

Syftena med regional integration kan vara såväl ekonomiska – exempelvis en strävan efter att nå nya marknader, främja konkurrensen eller bättre utnyttja stordriftsfördelar – som icke-ekonomiska, som i fallet Europeiska kol- och stålunionen, då målet var att överbygga motsättningar mellan Tyskland och Frankrike efter andra världskriget.

Vanligtvis görs en distinktion mellan positiv och negativ integration. Med den förstnämnda formen avses nyskapande av, samt förändring av redan existerande institutioner och instrument för att uppnå en integrerad marknad, medan negativ integration definieras som borttagandet av handelshinder och annan form av diskriminering som står i vägen för handelsliberalisering.

3.1 Integrationsformer

I den ekonomiska litteraturen beskrivs framför allt fem olika former eller nivåer av integration, men i praktiken är integrationen sällan renodlad, utan snarare en blandning av olika typer (Hoekman & Kostecki 2001, s.347). I ett *frihandelsområde*, som är den vanligaste integrationsformen, har medlemsländerna slopat tullarna gentemot varandra, men behållit sina individuella, yttre tullsatser. För att förhindra att varor importerats till frihandelsområdet via det medlemsland som har lägst yttre tullar – så kallad handelskrökning – använder man sig av ursprungsregler. Dessa definierar hur stor del av en produkts insatsfaktorer som får vara importerade från tredje land för att varan ska kunna anses vara producerad inom frihandelsområdet, och syftar till att kontrollera att den tullfria handeln endast skall gälla varor producerade, eller till största del producerade, inom integrationsområdet. En *tullunion* har, utöver slopade inre tullar, även gemensamma yttre tullsatser. En *gemensam marknad* är en tullunion som även har bland annat fri rörlighet för produktionsfaktorer. Genom upprättandet av en *ekonomisk union* har man infört fasta växelkurser, vilket kräver en gemensam finans- och penningpolitik, medan en *ekonomisk och monetär union* även har gemensam valuta, något som förutsätter en gemensam penningpolitik samt en hög grad av positiv integration¹.

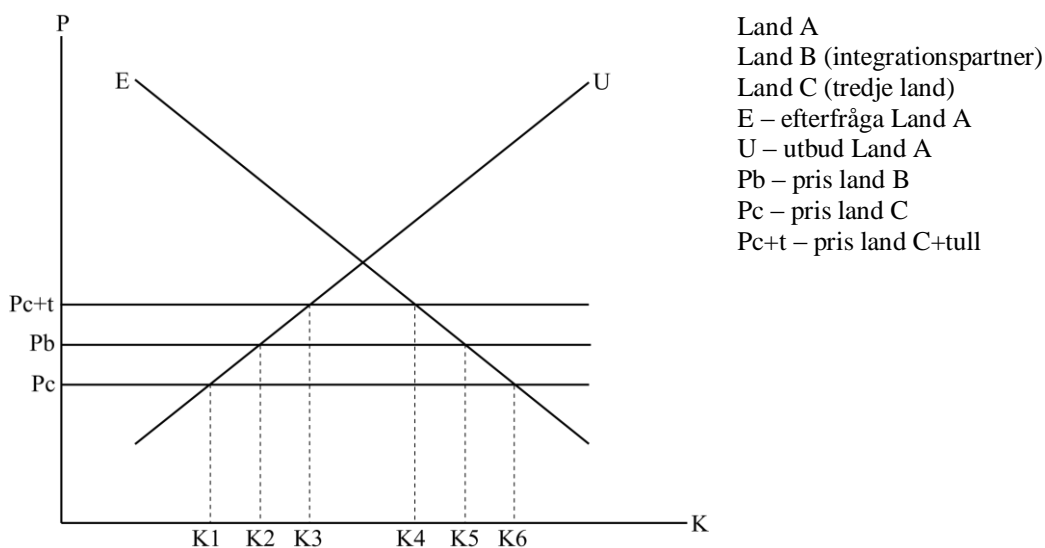
¹ I den ekonomiska litteraturen förekommer ett flertal olika definitioner av integrationsformerna. Definitionerna ovan är hämtade ur Gustavsson & Kokko 2004, s.25ff.

3.2 Teorin om tullunioner

För att undersöka vilka effekter de enklaste formerna av ekonomisk integration har på såväl medlemmar som utomstående länder, används ofta teorin om regionala handelsavtal, framför allt i den form som utvecklades av Jacob Viner på 1950-talet – teorin om tullunioner. Sitt namn till trots kan den appliceras även på andra typer av integration, såsom frihandelsavtal, vilka kan ha samma effekter som en tullunion (Robson 1998, s.28). Teorin ligger till grund för en stor del av den tidiga analysen av ekonomisk integration (Senior Nello 2005, s.91).

Teorin om tullunioner bortser från dynamiska effekter av integrationen (exempelvis ökad konkurrens och innovation, teknologiska framsteg och kunskapsöverföring) och är istället koncentrerad på de statiska välfärdseffekterna handelsalstring och handelsomfördelning. Handelsalstring innebär att ett land ersätter inhemsk ineffektiv produktion av en vara med import av samma vara från en mer effektivt producerande integrationspartner. Handelsomfördelning uppstår när import av en vara från en effektiv och billig producent i tredje land ersätts av import av samma vara från dyrare integrationspartner. Detta illustreras med hjälp av partiell jämviktsanalys i diagram 1.

Diagram 1: Statiska välfärdseffekter av en tullunion – handelsomfördelning

Källa: Södersten 1997, s.382

1. Inga tullar. Land A importerar K_6-K_1 från land C, den billigaste producenten, till priset P_c
2. Tull införs på all import. Land A fortsätter att importera från land C till priset P_{c+t} , dock i mindre kvantitet, K_4-K_3
3. Land A och land B bildar en tullunion. Land A ersätter nu import från Land C (till priset P_{c+t} som är dyrare) med import K_5-K_2 från land B till priset P_b . Detta innebär en handelsomfördelning som drabbar land C.

Antagandena inom teorin om tullunioner är samma som i den klassiska ekonomiska teorin för internationell handel: perfekt konkurrens på varu- och faktormarknaderna, rörliga produktionsfaktorer inom, men inte mellan, länder, inga transportkostnader, tullar enda handelshinder, inga effekter på bytesförhållandena, fullt utnyttjade resurser samt priser som avspeglar alternativkostnad för produktionen (Robson 1998, s.18).

3.3 Handelsalstringens och -omfördelningens påverkan på tredje land

Handelsomfördelning anses allmänt leda till en välfärdsminskning för hela världen, och framför allt innebär den förluster för tredje land, som drabbas av minskad export. En eventuell välfärdssänkning för länder som deltar i integrationen är dock inte lika säker (Södersten 1997, s.380), däremot kan handelsomfördelningen ha en positiv påverkan på dessa. En eventuell positiv effekt beror bland annat på hur effektiva de nya producenterna inom integrationsområdet är samt hur pass stora prissänkningarna blir genom den tullfria handeln inom området. Handelsalstring, å andra sidan, drabbar inte tredje land, eftersom importen därifrån inte förändras (Gustavsson & Kokko 2004, s.46ff). Om inget av integrationsländerna producerar varan inträffar heller ingen handelsomfördelning, och integrationen får ingen påverkan på tredje land, eftersom importen därifrån fortsätter som förut (Jovanović 1997, s.218ff).

3.4 Faktorer som påverkar handelsalstringen och -omfördelningen

En mängd olika faktorer och omständigheter påverkar omfattningen av de statiska välfärdseffekterna av integrationen, och därmed hur stor påverkan den får på medlemmar och tredje land. Integrationsform samt hur pass liberaliserad den inre handeln är, spelar naturligtvis en stor roll. I fallet frihandelsområden kan tredje land drabbas även av stränga ursprungsregler, som riskerar att få till följd att medlemmarna i frihandelsområdet väljer att importera också dyrare insatsvaror från andra medlemsländer istället för från tredje land (Hoekman & Kostecki 2001, s.362). Generellt sett är chansen för handelsalstring större ju fler länder som ingår i tullunionen eller frihandelsområdet, men samtidigt har en stor tullunion vid en eventuell handelsomfördelning större negativ inverkan på omvärlden, eftersom deras minskade efterfråga på import från tredje land kan sänka priset på världsmarknaden. Detta kan vara negativt framför allt för utvecklingsländer som är beroende av sin råvaruexport (Gustavsson & Kokko 2004, s.47). Tullarnas storlek och utformning är också av betydelse: med höga yttre tullar är risken större för handelsomfördelning. Om länderna som ingår i tullunionen är likartade blir konkurrensen större och chansen för handelsalstring ökar också. Mer handel mellan medlemmarna och mindre med tredje land före integrationen innebär också större chans för handelsalstring och mindre risk för handelsomfördelning.

4. Rysk handelsstatistik 1996-2006

4.1 Ryssland och EU

Som tidigare har nämnts har de åtta nya EU-medlemmarnas utrikeshandel sedan början av 1990-talet kommit att riktas framför allt västerut och bedrivs med EU-länder, på såväl export- som importsidan. Trots detta har Ryssland handelsmässigt fortsatt att spela en stor roll för samtliga åtta länder utom Slovenien – om än i mindre utsträckning än under CMEA-tiden – som en av dessa länders allra största handelspartners (WTO 2007). I fråga om exporten har även den ryska utrikeshandeln koncentrerats västerut, mot EU. Rysk handel med tidigare CMEA-länder har samtidigt minskat, i synnerhet när det gäller rysk import. 2003 utgjorde handeln med Ryssland cirka sju procent av EU-15:s totala import och drygt fyra procent av de totala exporterna. 2006 utgjorde den drygt tio procent av EU-25:s totala import och sex procent av den totala exporten. Detta gjorde Ryssland till EU-25:s största handelspartner efter USA och Kina. 2003 utgjorde handeln med EU-15 cirka hälften av såväl rysk import som export, och 2006 gick nära 60 procent av all rysk export till EU-25, som var Rysslands överlägset största handelspartner (Europeiska kommissionen 2006).

Enligt teorin om tullunioner finns det risk för att rysk handel med EU-8 ska drabbas negativt när dessa länder integreras med resten av EU och Ryssland står utanför integrationen. Ett tänkbart scenario är att den ryska exporten till EU-8 minskar och ersätts av export från övriga EU, dels i de fall då EU:s gemensamma yttre tullar är högre än EU-8-ländernas tidigare individuella tullar, dels eftersom integrationen överhuvudtaget underlättar för handel inom unionen. Sistnämnda faktor skulle också kunna leda till minskad rysk import från EU-8, om dessa länder väljer att rikta sin export till resten av EU istället för till Ryssland. Integrationens eventuella påverkan på rysk handel med enskilda EU-8-länder eller varugrupper beror naturligtvis på respektive lands tullsatser före införlivandet med resten av EU och sammansättningen av varor i deras handel med Ryssland.

I diskussionen om enskilda varugrupper bör det nämnas att det finns områden där importen från Ryssland spelar en särskilt stor roll för både gamla och nya EU-medlemmar. Detta gäller i synnerhet den ryska energin, i form av olja och gas, som Ryssland har exporterat tullfritt till EU-15. Strax före östutvidgningen nådde mer än hälften av rysk olje- och gasexport EU-15, som med hjälp av energiimporten från Ryssland tillgodosåg omkring en femtedel av sitt behov av såväl olja som gas. Några av länderna i EU-10 var vid samma tid nästan helt beroende av Ryssland för att tillfredsställa sitt behov av energi (Antonenko & Pinnick 2005, s.124) och handelsstatistik

från UN Comtrade visar att rysk energiexport under de undersökta åren i genomsnitt har utgjort nära tre fjärdedelar av den totala ryska exporten till EU-8. Ett sådant förhållande minskar sannolikt risken för handelsomfördelning till Rysslands nackdel, vilket kan komma att synas i undersökningen av såväl handeln med enbart energi som den aggregerade handeln utan hänsyn till enskilda varugrupper.

Enligt avtalet om utökningen av PSA till de nya EU-medlemmarna, ska även de applicera MFN-behandling på Ryssland. I ett gemensamt uttalande som EU och Ryssland gjorde i april 2004, betonades att de generella tullsatserna på import av ryska varor till de nya EU-medlemmarna i genomsnitt skulle komma att minska från nio till fyra procent i och med deras antagande av EU:s gemensamma tullar från och med den 1 maj 2004 (Europeiska kommissionen 2004a). Bland annat var EU 15:s genomsnittliga tullsatser på industrivaror över lag lägre än de nya medlemmarnas tidigare tullsatser (Antonenko & Pinnick 2005, s.118f). En höjning av kvoterna för handel med vissa stålprodukter planerades också för att anpassa det EU-ryska avtalet till traditionell export från Ryssland till de nya medlemsländerna. Likaså bekräftades det av EU att inga begränsningar av import av ryska fossila bränslen och elektricitet skulle införas (Europeiska kommissionen 2004a).

Ett område av den ryska exporten som skulle kunna förväntas drabbas negativt av östutvidgningen är jordbruksprodukterna. För de flesta EU-8-länder utgör jordbruket en stor del av ekonomin, och de fick redan före medlemskapet generöst stöd av EU till denna sektor (Europaparlamentet 2000). Ett tänkbart scenario är att de minskar sina import av ryska jordbruksprodukter i takt med att de utvecklar och effektiviserar sitt eget jordbruk, vilket är en tänkbar effekt av EU-stödet – nu inom ramarna för den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP). Detta kan drabba Ryssland särskilt hårt med tanke på att landet håller på att återutvecklas till en stor exportör av spannmål (Antonenko & Pinnick 2005, s.119).

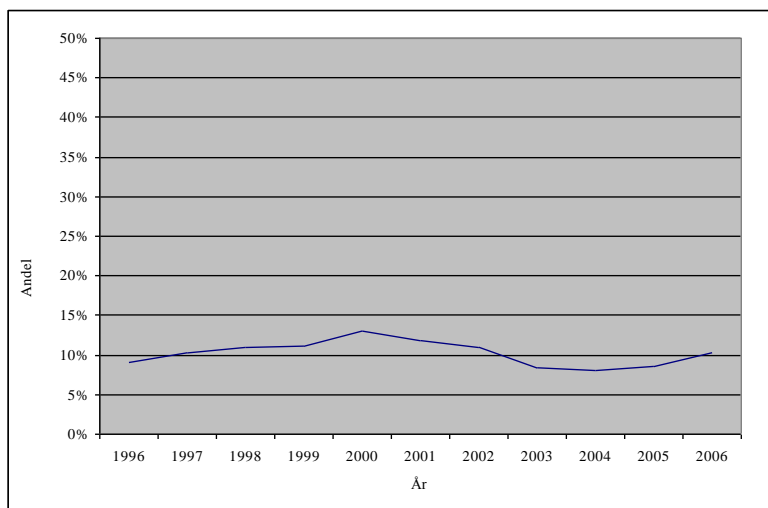
I detta kapitel undersöks den ryska handeln med EU-8 som andel av total rysk världshandel samt i absoluta tal. En sjunkande andel är inte nödvändigtvis ett tecken på en faktisk handelsminskning, utan kan till exempel bero på att handeln inte ökar så fort som med övriga världen eller att många nya handelspartners har tillkommit i övriga världen. Undersökningen sträcker sig över åren 1996 till 2006. Trots att EU-8 blev EU-medlemmar så sent som 2004, började anpassningen till medlemskapet – inte minst på det handelspolitiska planet – långt tidigare, framför allt genom undertecknandet av de tidigare nämnda Associationsavtalen. En eventuell påverkan på rysk handel med EU-8 kan därmed naturligtvis ha börjat göra sig gällande tidigare än 2004.

4.2 Aggregerad handel - rysk export och import

Rysk handel med EU-8 som andel av total rysk handel med hela världen har mellan 1996 och 2006 hållit en någorlunda jämn nivå på omkring tio procent, vilket illustreras i diagram 2.

Diagram 2: Handel med EU-8 som andel av total rysk världshandel

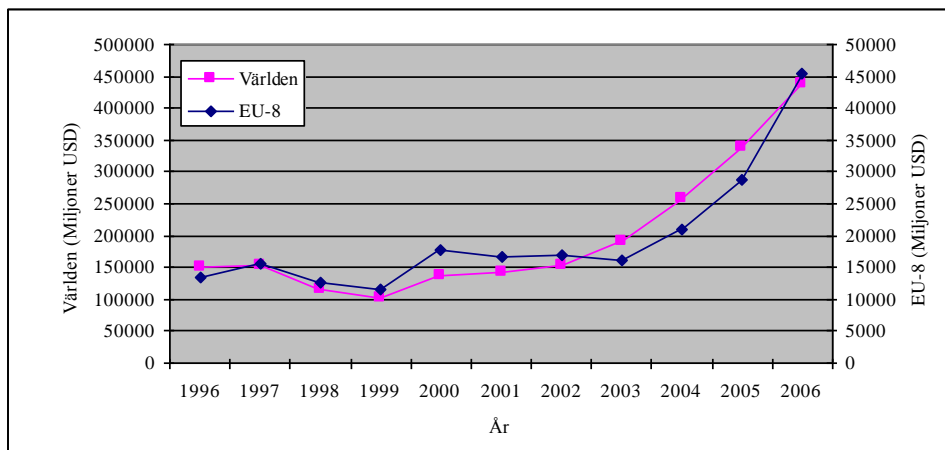

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

Mot bakgrund av detta kan det konstateras att handeln med EU-8 har följt trenden för rysk handel med hela världen relativt väl, och inte visar tecken på att förlora andelar. Bakom den jämna andelen döljer sig en mycket stor absolut ökning av värdet, framför allt från och med 2004, vilket framgår tydligt av diagram 3, som visar värdet av rysk handel med EU-8 respektive hela världen. Trots två perioder av smärre minskningar, 1998-1999 och 2001-2003, syns en handelsökning mellan 1996 och 2006 med hela 238 procent, vilket är något mer än för handel med hela världen, som under samma period uppvisade en ökning på 194 procent.

Värt att kommentera är den minskade handeln 1998-1999 med såväl EU-8 som hela världen, orsakad av den ryska ekonomiska krisen 1998. Den lilla minskningen i EU-8:s andelar av rysk handel i början på 2000-talet är orsakad av en verklig nedgång av handeln, som dock sammanfaller med en period av stagnation även i rysk handel med hela världen. Därmed kan det konstateras att det på aggregerad nivå inte syns några tendenser till handelsomfördelning till Rysslands nackdel i samband med östutvidgningen av EU.

Diagram 3: Rysk handel med EU-8 och världen (värde i miljoner USD)

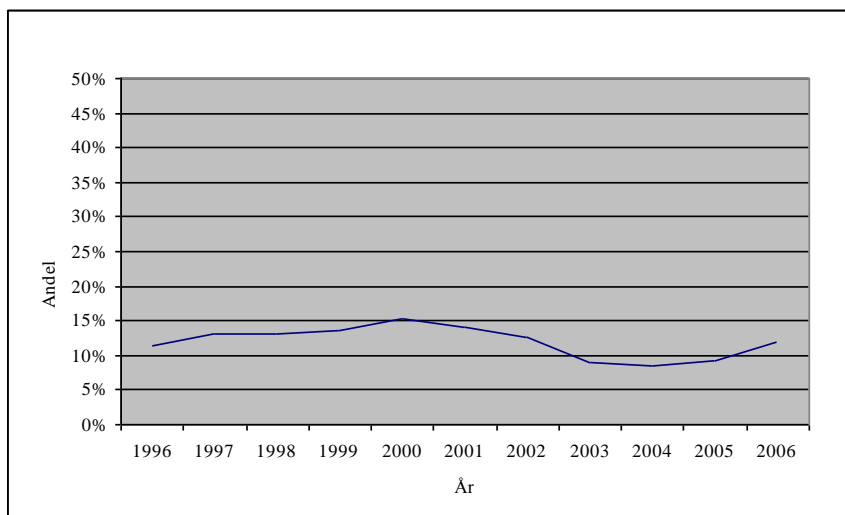
Källa: UN Comtrade.

4.3 Rysk export

Den ryska utrikeshandeln präglas av positiv handelsbalans, och värdet av exporten överstiger värdet av importen stort. Eftersom den ryska exporten således utgör en stor del av den totala handeln, följer exportstatistiken i stort sett samma mönster som statistiken för den totala aggregerade handeln (export och import).

Även exporten till EU-8 har utgjort en någorlunda jämn andel av total rysk export – som högst 15 procent år 2000, och efter en nedgång i 2000-talets början, som lägst dryga 8 procent år 2004. Precis som när det gäller den totala handeln, ser EU-8:s andel ut att öka något efter 2004. Utvecklingen illustreras med hjälp av diagram 4.

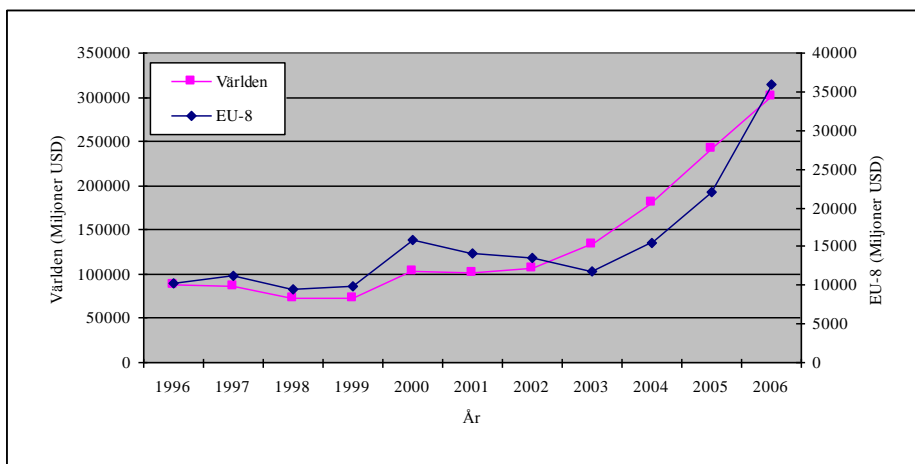
Diagram 4: Export till EU-8 som andel av total rysk världsexport

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar

Även den ryska exporten till EU-8 har i absoluta tal ökat stort, framför allt från och med 2004, något som framkommer tydligt i diagram 5. Ökningen har varit större än respektive ökning av exporten till hela världen – mätt såväl över hela perioden 1996 till 2006 (253 respektive 240 procent) som enbart mellan 2004 och 2006 (133 respektive 66 procent). Tecken på handelsomfördelning saknas alltså även i fallet aggregerad export.

Diagram 5: Rysk export till EU-8 och världen (värde i miljoner USD)

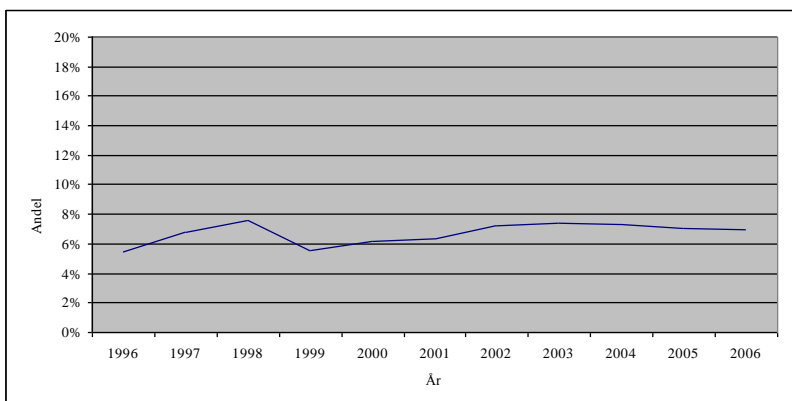

Källa: UN Comtrade.

4.4 Rysk import

Den ryska importen från EU-8 som andel av total rysk import från världen har fluktuerat mindre än den aggregerade handels och exportens motsvarande andelar har gjort. Importen har, frånsett en minskning 1999 och återhämtningen efter det, på det hela taget utgjort omkring sju procent. Denna utveckling visas i diagram 6.

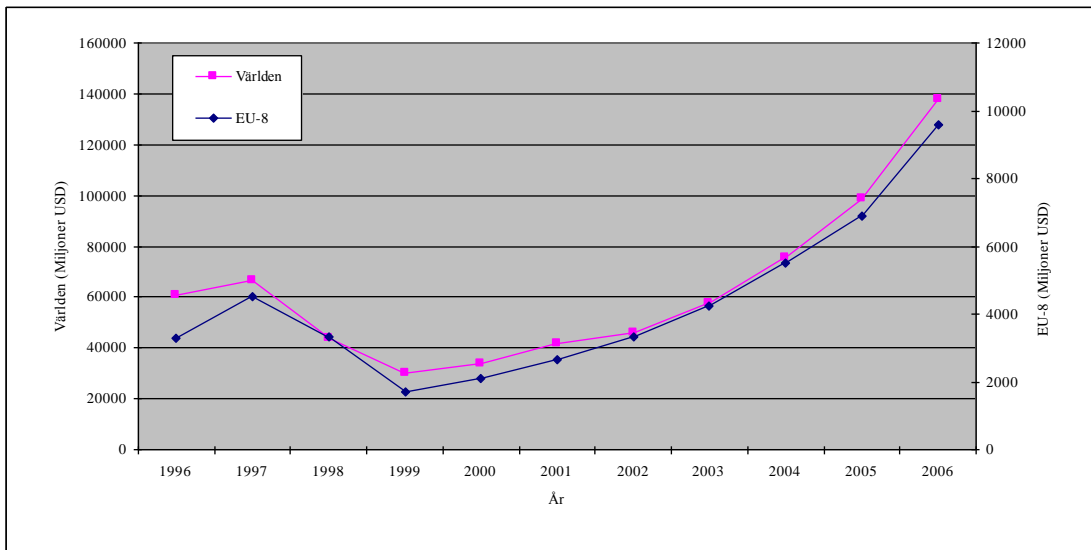
Diagram 6: Import från EU-8 som andel av total rysk världsimport

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

Diagram 7 avslöjar att importen till Ryssland i absoluta tal från både EU-8 och hela världen drabbades under den ekonomiska nedgången som startade 1998, och minskade kraftigt under ett par år. Från och med 2000 har den emellertid i båda fall ökat stort. För hela perioden 1996-2006 uppvisar importen från EU-8 en ökning med hela 192 procent, vilket är mer än för importen från hela världen, som ökade med 127 procent under samma tid, och det finns inga tecken på handelsomfördelning i samband med EU-8:s inträde i EU.

Diagram 7: Rysk import från EU-8 och världen (värde i miljoner USD)

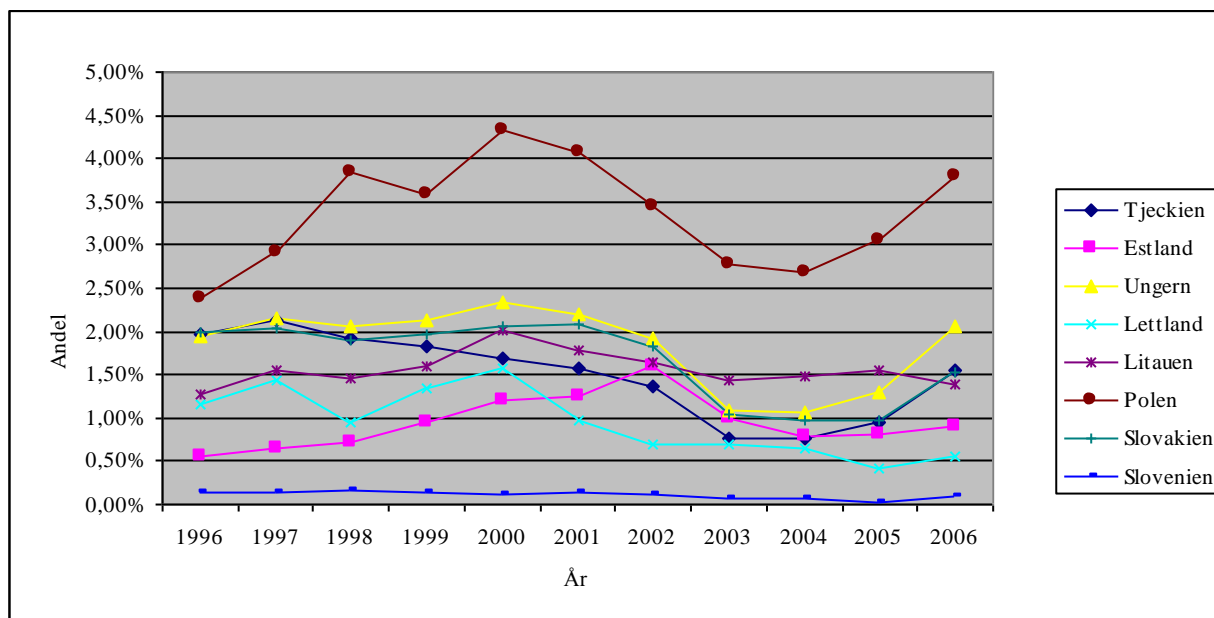

Källa: UN Comtrade.

4.5 Rysk export till enskilda EU-8-länder

Handeln med de enskilda EU-8-länderna var för sig utgör relativt små andelar av Rysslands totala utrikeshandel.

Diagram 8: Export till enskilda EU-8-länder som andel av total rysk världsexport

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

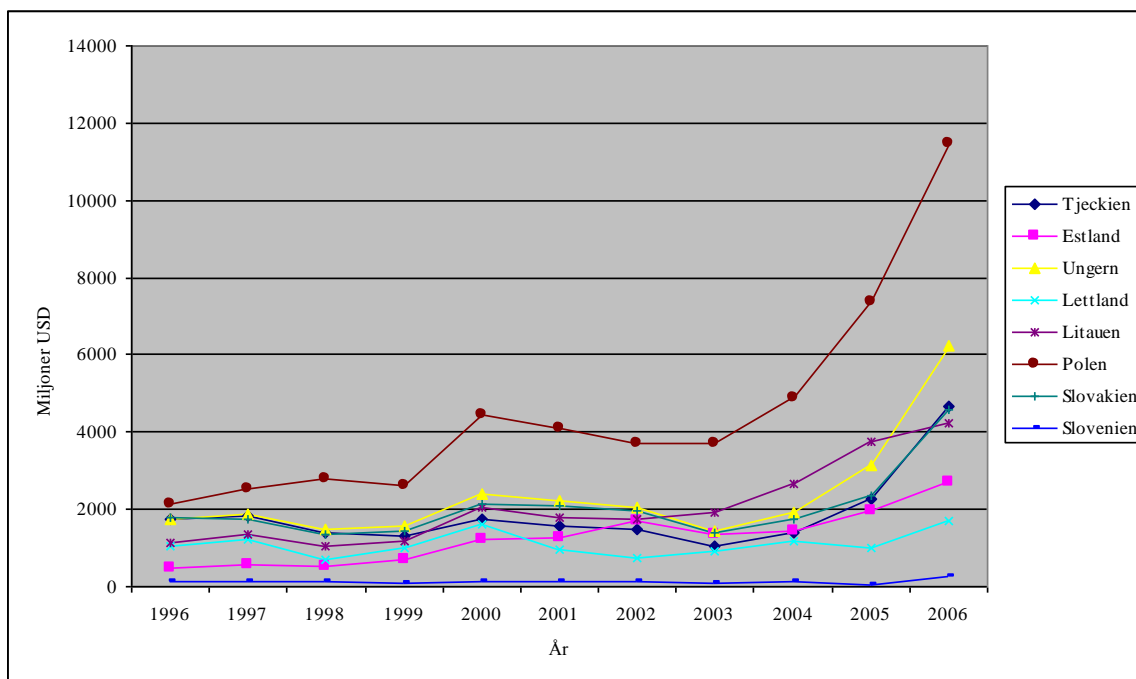
När det gäller exporten, som visas i diagram 8, syns att endast Polen har varit mottagare av över två, och tidvis upp till fyra, procent av den totala ryska exporten till världen. Exporten till övriga länder har utgjort endast mellan en halv och två procent. Ett undantag utgörs av Slovenien, som har mottagit mindre än en halv procent av den ryska exporten under hela den undersökta tiden.

De ryska exportandelarna till Estland, Polen, Tjeckien, Ungern, Slovakien och Lettland respektive, följer alla ett gemensamt mönster med relativt stora minskningar i början av 2000-talet, följda av en snar stabilisering. Exportandelarna till Polen, Tjeckien, Slovakien och Ungern uppvisar dessutom en tydlig ökning efter 2004. Exporten till Litauen har mellan 1996 och 2006 legat stadigt på omkring 1,5 procent, bortsett från en tillfällig uppgång år 2000. Endast exporten till Slovenien har andelsmässigt minskat stadigt sedan slutet av 1990-talet, för att plötsligt uppvisa en relativt kraftig ökning 2006.

Mätt i absoluta tal följer exporten till Tjeckien, Estland, Ungern, Litauen, Polen och Slovakien mönstret för den aggregerade exporten med stora ökningar framför allt från och med 2004, vilket visas i diagram 9. För dessa länder syns således snarast tecken på handelsalstring, i synnerhet

från och med tiden för östutvidgningen. Rysk export till Lettland har fluktuerat stort och det är inte möjligt att avgöra huruvida den ökning som syns 2006 är ytterligare en i raden av kraftiga fluktuationer eller en påbörjad ökande trend. Exporten till Slovenien har legat på en jämn nivå utan vare sig ökande eller minskande trender fram till den anmärkningsvärda ökningen 2006, och de minskande andelarna beror alltså på att exporten inte har ökat, utan legat på en jämn nivå. Exporten till Lettland och Slovenien avviker genom att den stora ökningen från och med 2004 har uteblivit. Även om exporten till dessa två länder alltså inte har minskat i absoluta tal, skulle i detta fall även frånvaron av en ökning kunna tolkas som handelsomfördelning, i synnerhet mot bakgrund av att rysk export till hela världen och till övriga undersökta EU-8-länder har uppvisat en mycket stor ökning.

Diagram 9: Rysk export till enskilda EU-8-länder (värde i miljoner USD)

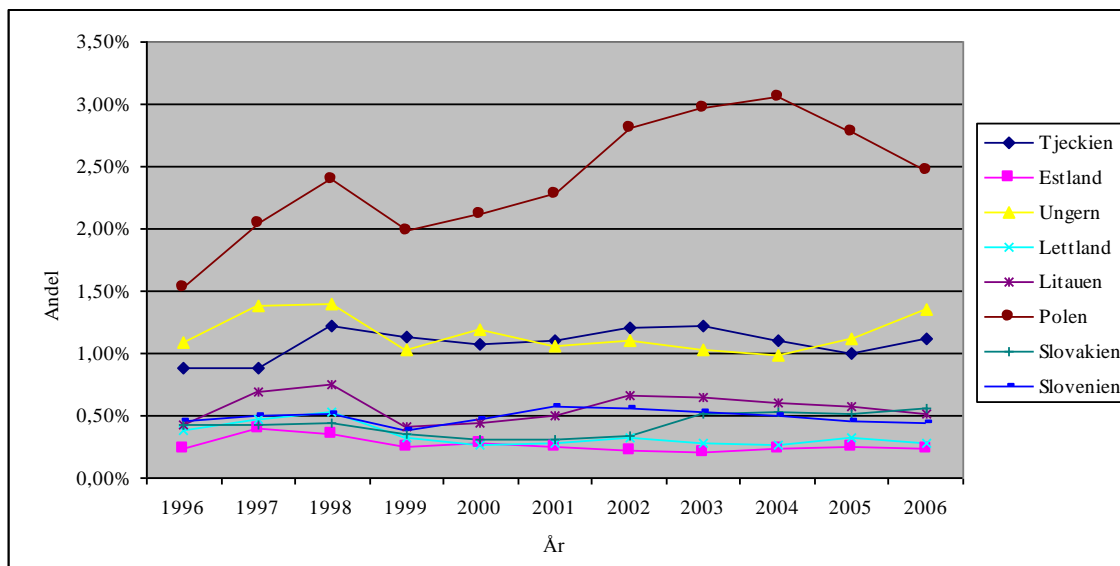

Källa: UN Comtrade.

4.6 Rysk import från enskilda EU-8-länder

Fluktuationerna i importandelar från samtliga länder har varit relativt små över tiden från och med början av 2000-talet, och för vissa av länderna under hela den undersökta tiden, vilket tyder på att importen från dessa länder har följt den aggregerade ryska importens upp- och nedgångar relativt väl. Detta illustreras i diagram 10. Importen från Polen utmärker sig genom sin stora ökning i relativa termer under början av 2000-talet. Ökningen följdes av en tillbakagång från och med 2004.

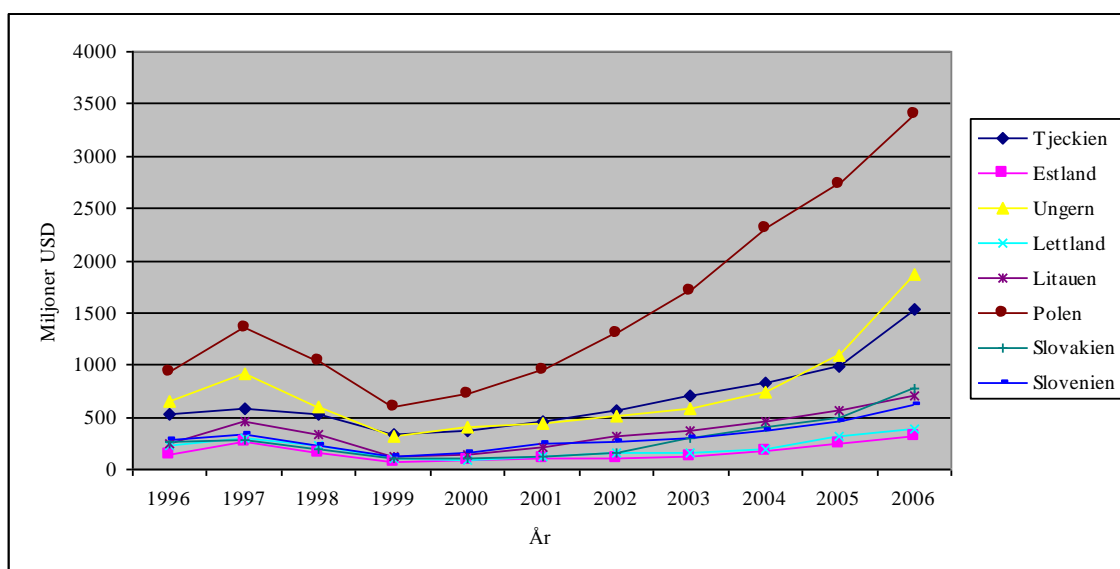
Diagram 10: Import från enskilda EU-8-länder som andel av total rysk världsimport

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

I fråga om det absoluta värdet av importen följer samtliga länder anmärkningsvärt väl den gemensamma trenden, som snarast tyder på handelsalstring. Importökningen, som har varit tydlig under hela 2000-talet, syns i diagram 11. Den bakomliggande orsaken till den stora ökningen av importandelar från Polen i början av 2000-talet ser ut att vara en verklig, anmärkningsvärt stor ökning av den absoluta importen under samma tid.

Diagram 11: Rysk import från enskilda EU-8-länder (värde i miljoner USD)

Källa: UN Comtrade

4.7 Rysk handel indelad i varugrupper

I följande avsnitt är den ryska handeln med EU-8 uppdelad i tio varugrupper enligt Standard International Trade Classification (SITC) Rev. 3, vilket gör det möjligt att kontrollera huruvida handeln med någon enskild varugrupp är drabbad av handelsomfördelning. Eftersom uppsatsen syftar till att behandla övergripande handelseffekter, är undersökningen gjord på en aggregerad, ensiffrig nivå. Därmed tas inga enskilda varor i beaktning. Varugrupperna presenteras i tabell 2.

Tabell 2: Varuklassificering enligt SITC Rev. 3

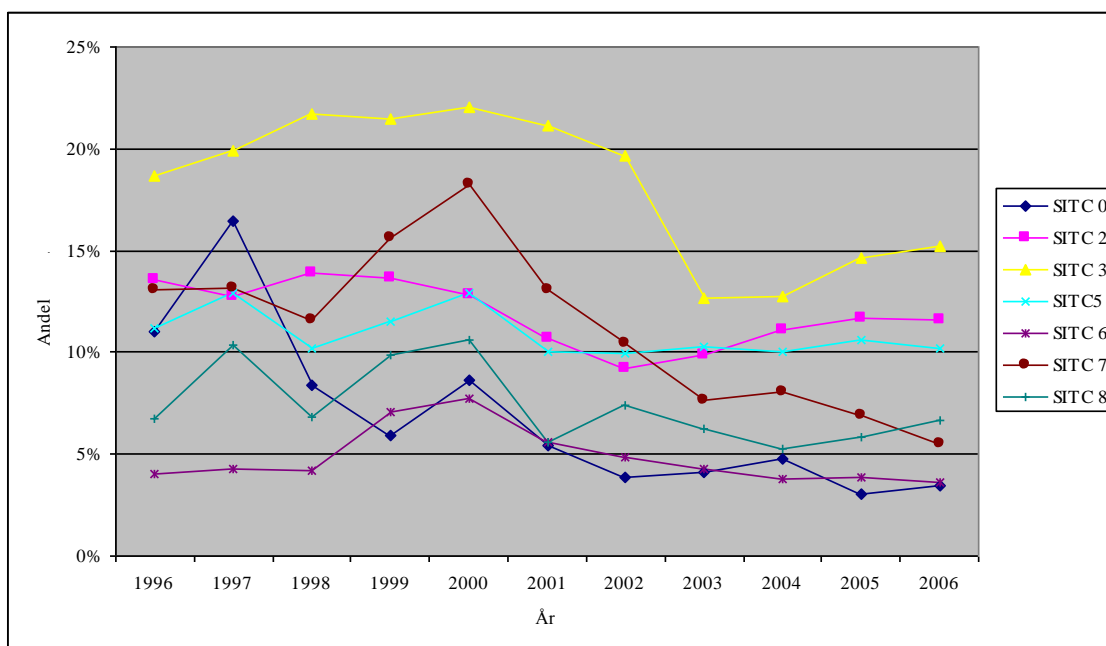
Varugrupp	Varubenämning
SITC0	Livsmedel och levande djur
SITC1	Drycker och tobak
SITC2	Råvaror, icke ätbara, utom bränslen
SITC3	Mineraliska bränslen, smörjoljor, elström
SITC4	Animaliska och vegetabiliska oljor och fetter
SITC5	Produkter av kemiska och närstående industrier
SITC6	Bearbetade varor
SITC7	Maskiner och apparater samt transportmedel
SITC8	Diverse färdiga varor
SITC9	Övriga varor

4.7.1 Rysk export av respektive varugrupp

I diagram 12 illustreras exporten av respektive varugrupp till EU-8 som andel av den totala exporten. Fullständig exportstatistik för varu-grupperna SITC1 (drycker och tobak), SITC4 (animaliska och vegetabiliska oljor och fetter) och SITC9 (övriga varor) till samtliga EU-8-länder saknas, och utelämnas därför från analysen.

Diagram 12: Export av respektive varugrupp till EU-8 som andel av total rysk världsexport av respektive varugrupp

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

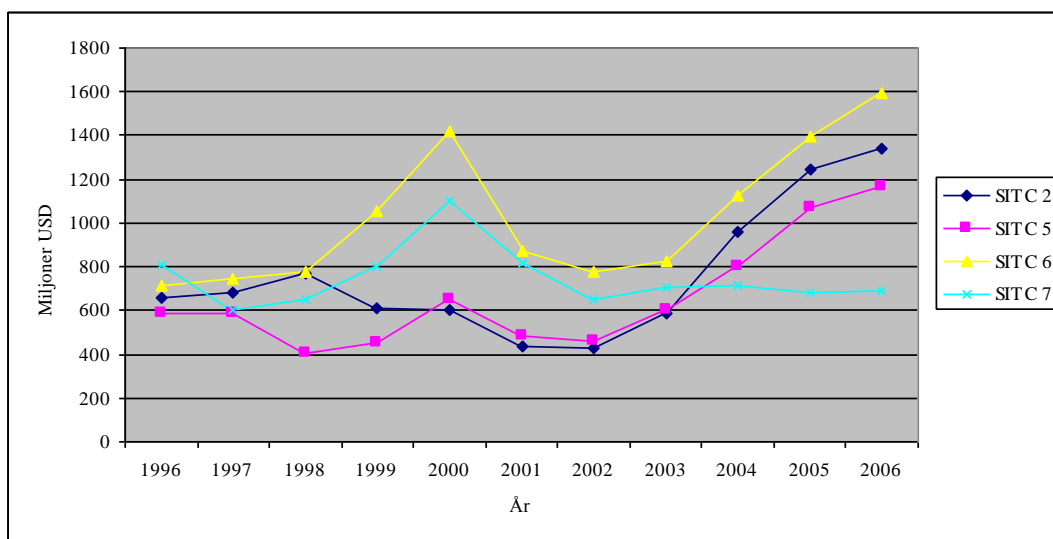
För samtliga sju undersökta varugrupper minskade exportandelarna märkbart i början av 2000-talet – i fallet SITC0 (livsmedel och levande djur) anmärkningsvärt mycket, från en högsta nivå på över sexton procent till tre och en halv procent. Denna kraftiga minskning ligger i linje med farhågorna för rysk export av jordbruksprodukter som diskuterades i början av detta kapitel. Med undantag av varugrupp SITC7 (maskiner och apparater samt transportmedel), som också har tappat stort i andelar – från cirka arton ner till dryga fem procent – återhämtade sig exportandelarna av samtliga varugrupper ett par år in på 2000-talet, för att sedan ligga på en mestadels jämn nivå. Detta tyder på att de följer utvecklingen av handeln med övriga världen relativt väl.

De absoluta exporttalen för respektive varugrupp visas i diagram 13, 14 och 15. Det framgår att exporten av samtliga undersökta varugrupper minskade i början av 2000-talet, för att stabiliseras redan efter ett par år. För den viktiga varu-gruppen SITC3 (mineraliska bränslen, smörjoljor och elström) var minskningen marginell, vilket gäller även för exporten av SITC0 (livsmedel och

levande djur), som dock minskade drastiskt under en period i slutet av 1990-talet.

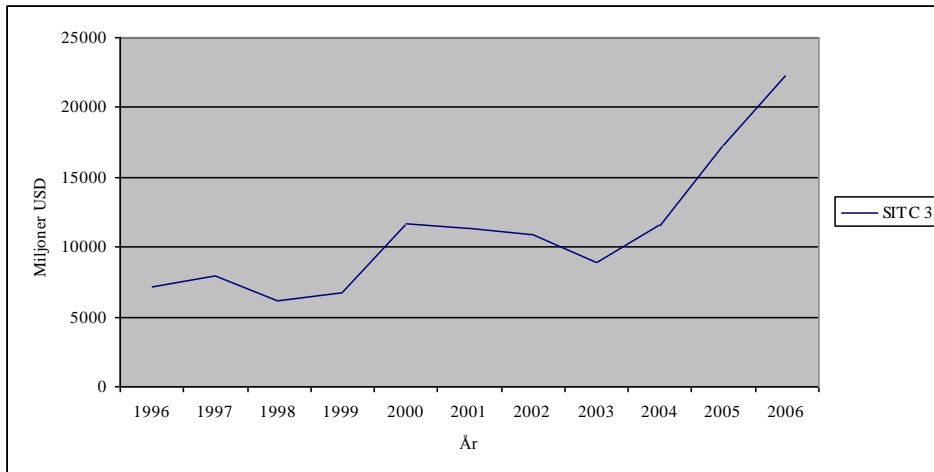
Exporten av varugrupperna SITC2 (råvaror, icke ätbara, utom bränslen), SITC3 (mineraliska bränslen, smörjoljor och elström), SITC5 (produkter av kemiska och närstående industrier) och SITC6 (bearbetade varor) har följt trenden för den aggregerade exporten och ökat mycket stort från och med 2003 eller 2004. Exporten av SITC0 (livsmedel och levande djur) har visserligen också ökat från denna tid, men i betydligt mindre omfattning än ovan nämnda grupper, vilket tycks vara anledningen till den stora andelsmässiga minskningen. Exporten av SITC8 (diverse färdiga varor) började inte öka förrän 2005, och då svagt, och exporten av SITC7 (maskiner och apparater samt transportmedel) har sedan återhämtningen legat på en jämn nivå utan ökning eller minskningar, något som tycks vara orsaken till den stora relativa minskningen. Frånvaron av den stora exportökningen, som gör att dessa tre sistnämnda varugrupper skiljer sig från det allmänna handelsmönstret, bör kanske främst tolkas som en handelsomfördelning, trots att absoluta exportminskningar saknas och att exporten av SITC0 faktiskt har ökat något.

Diagram 13: Rysk export av SITC2, SITC5, SITC6 och SITC7 till EU-8 (värde i miljoner USD)

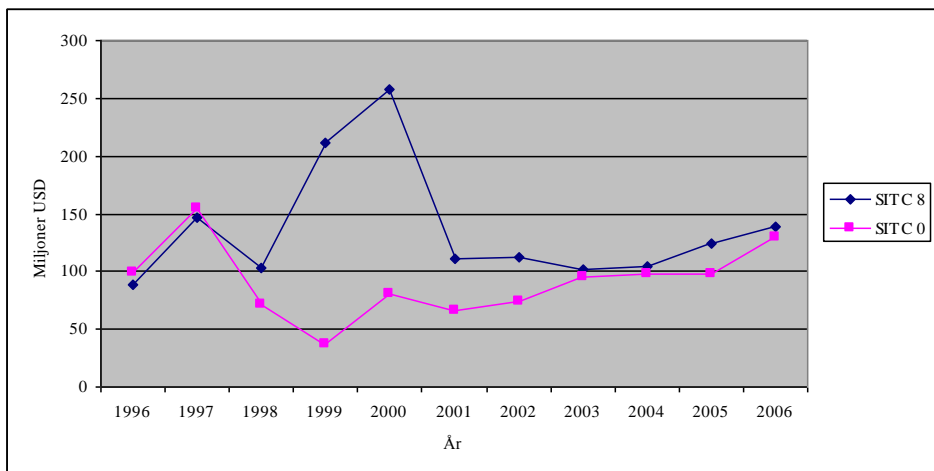
Källa: UN Comtrade.

Diagram 14: Rysk export av SITC3 till EU-8 (värde i miljoner USD)

Källa: UN Comtrade.

Diagram 15: Rysk export av SITC8 och SITC0 till EU-8 (värde i miljoner USD)

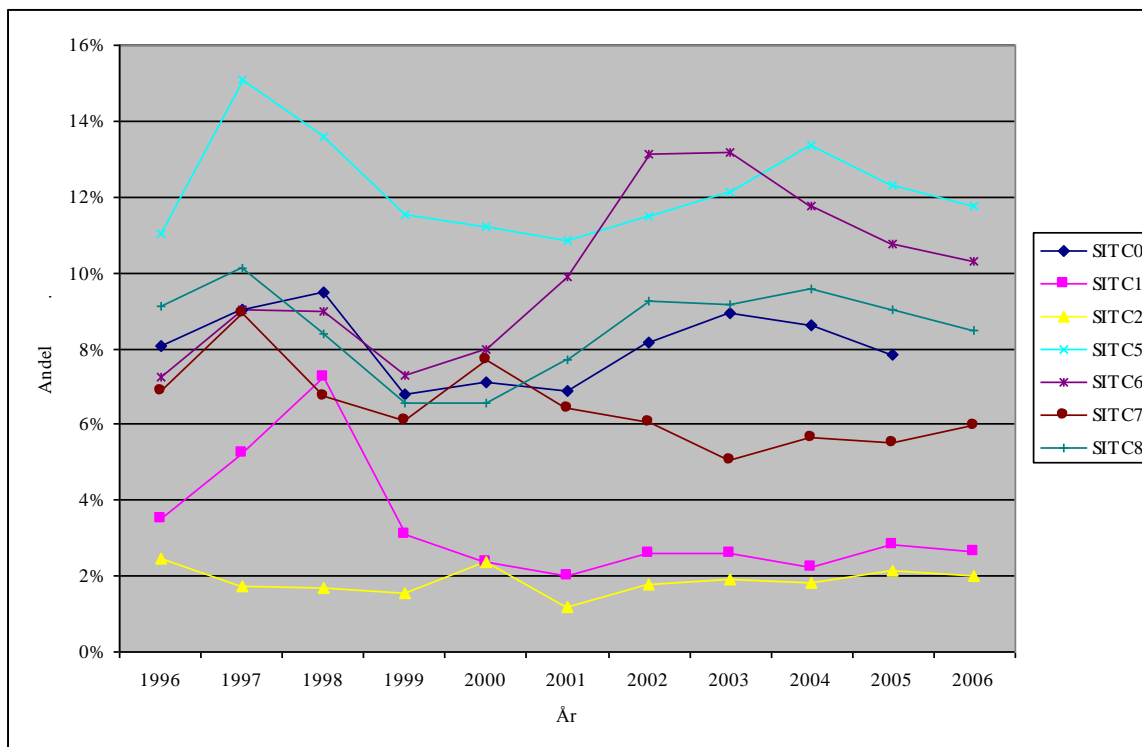

Källa: UN Comtrade

4.7.2 Rysk import av respektive varugrupp

Fullständiga siffror saknas för rysk import från EU-8 av varugrupperna SITC3 (mineraliska bränslen, smörjolja och elström), SITC4 (animaliska och vegetabiliska oljor och fetter) och SITC9 (övriga varor), varför de utelämnas från diskussionen.

Diagram 16: Import av respektive varugrupp från EU-8 som andel av total rysk världsimport av enskilda varugrupper

Källa: UN Comtrade. Egna uträkningar.

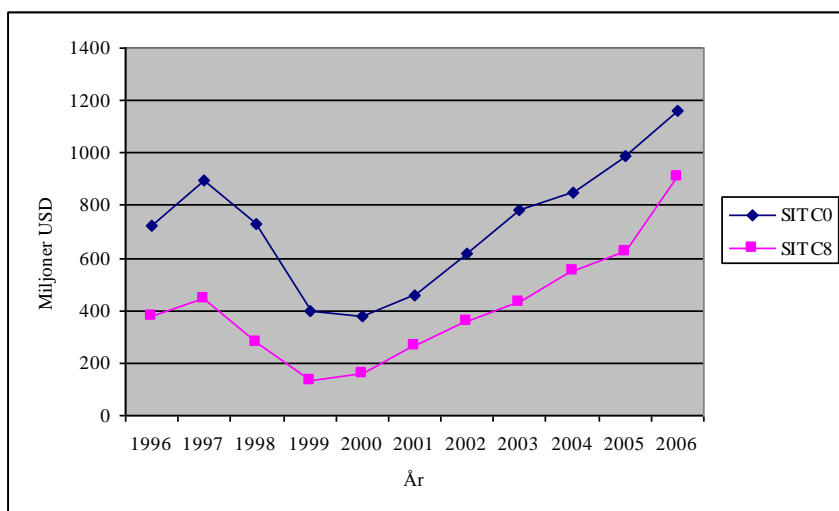
I diagram 16 ovan visas importen från EU-8 som andel av import från hela världen, uppdelad i varugrupper. Importandelarna som utgörs av SITC2 (råvaror, icke ätbara, utom bränslen) har legat relativt jämnt över tiden, medan samtliga övriga undersökta varugrupper någorlunda väl har följt ett gemensamt mönster med minskade andelar i slutet av 1990-talet, följt av en stabilisering eller ökning i början av 2000-talet. Importandelarna utgjorda av SITC6 (bearbetade varor) ökade anmärkningsvärt mycket, från dryga sju till dryga tretton procent, för att under de sista undersökta åren, gemensamt med SITC0 (livsmedel och levande djur), SITC5 (produkter av kemiska och närstående industrier) och SITC8 (diverse färdiga varor), ha visat tecken på en något avtagande utveckling.

De absoluta importtalen, synliga i diagram 17, 18 och 19, avslöjar att importen av samtliga varugrupper har följt det gemensamma mönstret relativt väl: efter en minskning i slutet av 1990-talet,

har importen ökat stort från och med 1999 eller 2000. Importen av SITC1 (drycker och tobak) och SITC2 (råvaror, icke ätbara, utom bränslen) ökade något mindre än importen av övriga grupper, men uppvisade ändå en snabbare och större ökning än vad som var fallet för exportökningen av SITC0 (livsmedel och levande djur), och kan därför inte anses vara drabbad av handelsomfördelning.

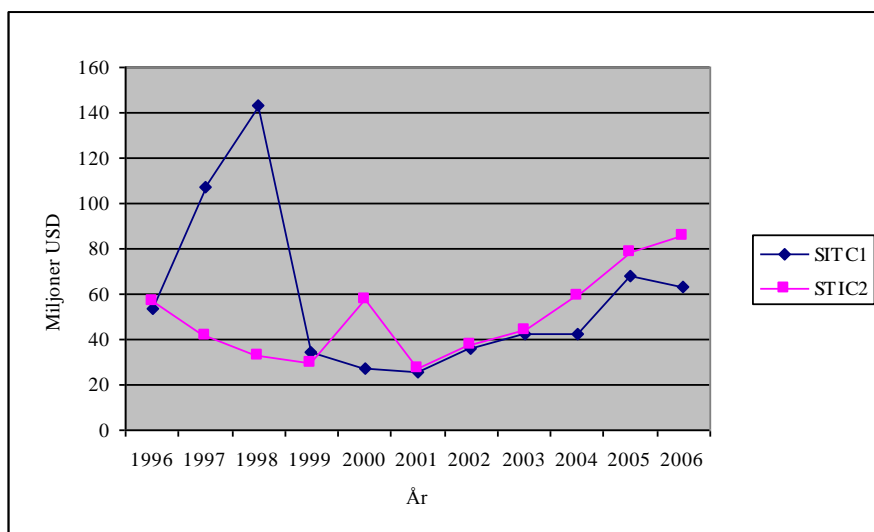
Trots mindre andelsmässiga minskningar, finns det, när det gäller importen, således inga spår av handelsomfördelning för någon enskild varugrupp.

Diagram 17: Rysk import av SITC0 och SITC8 från EU-8 (värde i miljoner USD)

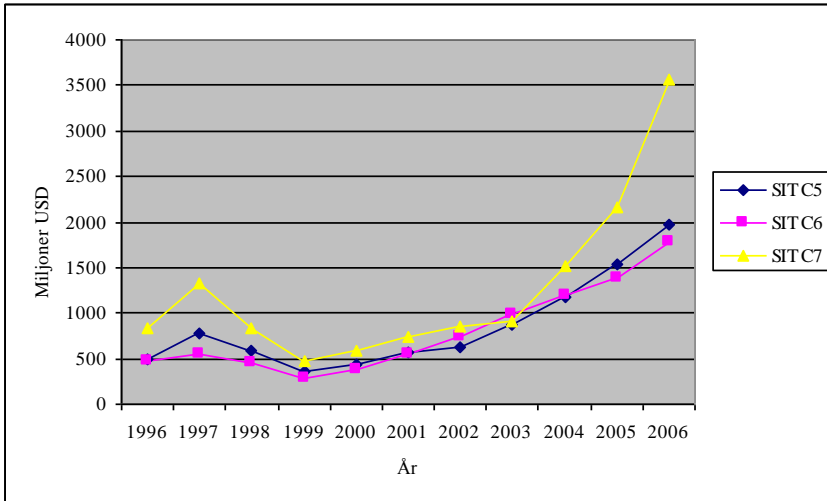
Källa: UN Comtrade

Diagram 18: Rysk import av SITC1 och SITC2 från EU-8 (värde i miljoner USD)

Källa: UN Comtrade

Diagram 19: Rysk import av SITC5, SITC6 och SITC7 från EU-8 (värde i miljoner USD)

Källa: UN Comtrade

5. Sammanfattning

Åtta av de tio länder som blev EU-medlemmar den 1 maj 2004 hade under en betydande del av 1990-talet mycket starka ekonomiska band till Ryssland. Deras utrikeshandel var under kalla kriget centralt styrd och bedrevs framför allt inom CMEA:s geografiska gränser, till stor del bilateralt med dåvarande Sovjetunionen. Trots att EU-8 efter upplösningen av CMEA allt mer började rikta sin handel mot EU och inga formella handelsavtal tecknades mellan EU-8 och Ryssland, kvarstod Ryssland som en stor och viktig handelspartner för flertalet av dessa länder – inte minst i fråga om deras energiförsörjning. Även Ryssland vände sig alltmer mot EU för handel, men har inte på motsvarande sätt behållit EU-8 som sina viktigaste handelspartners.

Genom undertecknandet av Associationsavtalen påbörjades de långsiktiga förberedelserna inför EU-8:s framtida EU-medlemskap, bland annat genom en gradvis handelsliberalisering, som var mer omfattande och djupgående än motsvarande process inom ramarna för Partnerskaps- och samarbetsavtalet som ingicks mellan EU och Ryssland. EU-8 antog i och med sitt inträde i EU år 2004 EU:s gemensamma handelspolitik och yttre tullar.

Enligt Viners teori om tullunioner kan det under vissa omständigheter finnas anledning att förvänta sig att Ryssland, som utomstående tredje land, påverkas negativt när dess handelspartners går med i en tullunion. Uppsatsens syfte var att undersöka huruvida Ryssland tycks ha drabbats av handelsomfördelning. För detta ändamål undersöktes statistik över den ryska handeln med EU-8 mellan åren 1996 och 2006, på såväl aggregerad nivå som uppdelat i handel med respektive EU-8-land och varugrupp.

Utifrån källmaterialet kunde det konstateras att EU-8:s genomsnittliga tullsatser på import av ryska varor skulle komma att minska i och med deras inträde i EU och införandet av de för EU gemensamma yttre tullarna. Den för Ryssland i särklass viktigaste exportvarugruppen, mineraliska bränslen (olja och gas), som i genomsnitt har utgjort omkring tre fjärdedelar av den totala exporten till EU-8, har dessutom kunnat exporteras till EU utan restriktioner. Dessa fakta gav en liten föräning om de resultat som gick att utläsa av handelsstatistiken.

På aggregerad export- respektive importnivå har rysk handel med EU-8 som andel av den totala ryska världshandeln legat på en relativt jämn nivå under hela den undersökta tiden. Det absoluta värdet av såväl export till, som import från, EU-8 har dessutom ökat mycket stort, framför allt

från och med 2004. Mot bakgrund av detta har frånvaron av öknings av handeln, snarare än reella minskningar, i den empiriska analysen tolkats som tecken på handelsomfördelning.

I fråga om rysk handel med de åtta länderna respektive, uppvisade endast exporten till Slovenien en pågående minskning i relativa termer. Exportsiffrorna i absoluta tal visade att exporten till samtliga länder utom Slovenien och Lettland har ökat mycket stort – i synnerhet efter 2003 – vilket snarast är att betrakta som en omfattande allmän handelsalstring. Frånvaron av en rysk exportökning till Lettland och Slovenien tolkades därför som ett tecken på handelsomfördelning.

Importandelarna från samtliga länder har legat på en relativt stabil nivå, och när det gäller det absoluta värdet har importen från samtliga åtta länder följt trenden anmärkningsvärt väl, med en tydlig och ännu pågående ökning från och med början av 2000-talet – således utan tendenser till handelsomfördelning.

Undersökningen av handeln indelad i respektive varugrupp visade att endast exporten av SITC7 (maskiner och apparater samt transportmedel) ännu var tydligt andelsmässigt minskande, även om exporten av såväl SITC0 (livsmedel och levande djur) som SITC3 (mineraliska bränslen, smörjolja och elström) har tappat stort i andelar över tiden. Det absoluta värdet av exporten av SITC0 och SITC8 (diverse färdiga varor) har visserligen ökat något, men exporten av SITC0 inte på långt när i samma utsträckning som exporten av övriga varugrupper, och exporten av SITC8 endast från och med 2005, och då relativt svagt. Exporten av SITC7 har inte ökat märkbart efter återhämtningen från 1998 års nedgång. Mot bakgrund av den stora exportökningen av övriga varugrupper, drogs slutsatsen att det i fallen SITC0, SITC7 och SITC8 var fråga om en handelsomfördelning.

När det gäller värdet av importen, har samtliga varugrupper utan undantag följt det gemensamma mönstret med en tydlig ökning i absoluta tal från och med tidigt 2000-tal, och inga tecken på handelsomfördelning gör sig gällande – snarare tvärtom.

Sammanfattningsvis kan det därmed konstateras att det visserligen förekommer ett antal andelsmässiga handelsminskningar, men i absoluta tal inte finns några tecken som tyder på pågående minskande handel. I fem fall har frånvaron av exportökningar emellertid tolkats som handelsomfördelning. Med dessa få undantag har såväl export som import av samtliga varugrupper och till och från samtliga länder ökat stort – exporten framför allt från och med 2003 eller 2004 och importen redan från början av 2000-talet – vilket måste tolkas som tecken på en

generell handelsalstring, snarare än handelsomfördelning. Detta tyder på att EU i fallet Ryssland snarast visar tecken på så kallad öppen regionalism, det vill säga integration som inte diskriminerar utomstående länder.

Mindre än fyra år har hunnit passera sedan EU:s första östutvidgning 2004, vilket naturligtvis gör det svårt att dra långtgående slutsatser, även om anpassningen till ett medlemskap började redan före 2004. Den framtida utvecklingen av handelsrelationerna mellan ett större EU och Ryssland kan vidare förväntas påverkas av exempelvis det nya Partnerskaps- och samarbetsavtal som ska ingås mellan parterna, ett eventuellt framtida frihandelsavtal som detta i förlängningen planeras leda fram till samt Rysslands förväntade anslutning till WTO.

Källförteckning

Antonenko, Oksana & Pinnick, Kathryn (red) (2004) *Russia and the European Union: Prospects for a New Relationship* Routledge, London; New York

Broadman, Harry (red) (2005) *From Disintegration to Reintegration: Eastern Europe and the Former Soviet Union in International Trade*

Hämtat från <http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/WDSP/IB/2006/03/01/000090341_20060301144804/Rendered/PDF/353490From0Dis101OFFICIAL0USE0ONLY1.pdf>

Publicerat 2005

Sidan besökt 070410

Eatwell, John m.fl. (1995) *Transformation and Integration – Shaping the Future of Central and Eastern Europe* Institution for Public Policy Research, London

Europaparlamentet 2000

Hämtat från <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/4_1_8_sv.htm>

Publicerat 001016

Sidan besökt 071011

Europaparlamentet 2004

Hämtat från <http://www.europarl.europa.eu/facts_2004/6_3_4_en.htm>

Publicerat 2004

Sidan besökt 070330

Europeiska kommissionen a

Hämtat från <http://www.delrus.cec.eu.int/en/p_216.htm>

Sidan besökt 070328

Europeiska kommissionen b

Hämtat från <http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/russia/index_en.htm>

Sidan besökt 070502

Europeiska kommissionen 2001

Hämtat från <http://ec.europa.eu/enterprise/library/enterprise-europe/issue4/articles/sv/enterprise10_sv.htm>

Publicerat 010831

Sidan besökt 071209

Europeiska kommissionen 2004a

Hämtat från

<http://ec.europa.eu/external_relations/russia/russia_docs/js_elarg_270404.htm>

Publicerat 2004

Sidan besökt 070522

Europeiska kommissionen 2004b

Hämtat från <<http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/countries/russia/erp.htm>>

Publicerat 2004

Sidan besökt 070330

Europeiska kommissionen 2006

Hämtat från <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf>

Sidan besökt 070522

- Gros, Daniel & Steinherr, Alfred (2004) *Economic Transition in Central and Eastern Europe: Planting the Seeds* Cambridge University Press, Cambridge
- Gustavsson, Patrik & Kokko, Ari (2004) *Regional integration och regionala handelsavtal* Svenska institutet för europapolitiska studier (SIEPS), Stockholm
- Hare, Paul; Estrin, Saul; Lugachyov, Mikhail; Takla, Lina (1998) *Russia's Foreign Trade: New Directions and Western Policies* The World Economy, 1998, vol 21, nr 1, pp.96-119
- Hedlund, Stefan (2005) *Professor Gerschenkron Goes to Brussels: Russian Catch-up Economics and the Common European Space* Institutionen för Östeuropastudier, Univ., Uppsala
- Hoekman, Bernard M. & Kostecki, Michael M. (2001) *The Political Economy of the World Trading System: The WTO and Beyond* Andra upplagan, Oxford University Press, Oxford
- Jovanović, Miroslav N. (1997) *European Economic Integration: Limits and Prospects* Routledge, London
- Mauriel, Mathilde & Cheikbossian, Guillaume (1998) *The New Geography of Eastern European Trade* Kyklos 1998, vol 51, nr 1, s.45-66
- Markusen, James R. m.fl. (1995) *International Trade – Theory and Evidence* McGraw-Hill, New York
- Mayhew, Alan (1998) *Recreating Europe: the European Union's Policy towards Central and Eastern Europe* Cambridge University Press, Cambridge
- Robson, Peter (1998) *The Economics of International Integration* Fjärde upplagan, Routledge, London
- Senior Nello, Susan (2005) *The European Union – Economics, Policies and History* McGraw-Hill Education, London
- Södersten, Bo (1997) *Sverige, EU och EMU* (Särtryck Nr 156/97) Nationalekonomiska institutionen, Univ., Lund
- UN Comtrade
 Hämtat från <<http://comtrade.un.org>>
 Webbplatsen besökt under maj-augusti 2007
- WTO 2000 =
 Trade Policy Review Poland
 Hämtat från <http://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tp136_e.htm>
 Publicerat 2000
 Sidan besökt 070509
- WTO 2007 =
 WTO Trade Profiles
 Hämtat från <<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCcountryPFHome.aspx?Language=E>>
 Publicerat april 2007
 Webbplatsen besökt 070509